

Så langt øjet rækker

Af Trine Rytter Andersen

Nogle mennesker vokser op med dyr og landskab som en naturlig og dybt integreret del af deres liv. Barndommens positive sanselige erfaringer med dyrenes kroppe, lugte og lyde i forening med oplevelsen af landskabets udseende, udstrækning, bevoksning og farver, skaber en samhørighed, der resten af livet gør dem i stand til at opleve stor fortrolighed, tryghed og lykke i kontakten med dyr og natur.

Anne Østergaard er dyrelægedatter og en af dem, for hvem barndommens tætte forhold til dyrene og naturen, er selve drivkraften bag et mangeårigt kunstnerisk virke, som netop søger at skildre det særlige i vores forbindelse med dyrene omkring os og naturen som vi færdes i. På mange måder er det noget helt usynligt, hun leder efter: noget som har med energi at gøre. Derfor er hendes foretrukne medium også akvarelfarverne, for netop vandfarven har altid været anvendt af kunstnere til at indfange øjeblikket, det flygtige indtryk. Bevægelsen i kroppen og i sindet, lige der hvor noget flytter sig fra en tilstand til en anden.

At tage afsæt i den helt nære iagttagelse af dyr, fugle og mennesker i bevægelse er ingen let opgave, fordi modellerne ikke er opstillede og statiske, de er bare sig selv og gør det, de nu engang gør, der hvor de er: Mågerne kaster sig i et kort hektisk øjeblik over den udkastede fiskeaffald, alt er i få sekunder kaos, skrig og baskende vinger, inden flokken af fugle spredes og motivet har opløst sig selv, før kunstneren kan nå at tælle til tre. Det kræver stor tålmodighed og nærvær at iagttage og male den levende natur, ikke kun fordi modellerne er i bevægelse, men fordi den skønhed kunstneren afterstræber, ikke findes i motivet alene, den opstår et sted imellem det og kunstneren - som en særlig atmosfære, der giver selve mødet dets helt særlige prægnans.

For Anne Østergaard er det at komme tæt på naturen selve nerven i kunsten. For hende drejer det sig om at være på pletten og med pensel i hånd, åben og klar til at fange det umiddelbare: de uforstillede og rene øjeblikke, hvor vingerne flakser hektisk, når mågen lander, eller den karakteristiske oppustede positur, når solsortene hopper rundt og slås om vinteræblerne på foderpladsen. Den måde koen står og glori på interesserer hende, ligesom den måde flokken af dyr bevæger sig rundt i landskabet på, gør det.

Følelsen af tilknytning først og fremmest, forenet med en dybere og mere ubevidst fornemmelse af oprindelighed er meget utalt i vores forhold til naturen. Også selv om det ganske vist slet ikke er givet, at urmennesket dengang, havde overskud til andet end på godt og ondt, at være en del af den natur, han nu engang var født i og på alle måder afhængig af. Alligevel forekommer det såre indlysende, at særligt sensitive individer også i urtilstanden, har lyttet til en indre stemme, der bød dem at iagttage naturen grundigere end de fleste. For på den måde at lære den at kende og således fravriste den hemmeligheder, som kunne komme gruppen til gode i form af bedre beskyttelse mod vind og vejr, bedre ernæring og bedre behandling af sygdomme.

Set i dette lys er det absolut plausibelt at den følelse af oprindelighed, som knytter sig til naturoplevelsen og ikke mindst naturiagttagelsen, er ægte og autentisk i sin grundform. Det er sikkert også derfor naturen har været genstand for kunsten gennem så mange hundrede år. Godt nok har natursynet ændret sig fra en periode til en anden, men grundlæggende har nærstudiet af landskabet og dyrene i det, altid været et fast indslag i den mere værensbetonede del af samtidskunsten.

Hver generation må tilegne sig verden på ny, sådan er det bare. Der findes altid mennesker i samtiden, som har et dybere behov for selv at se, undersøge kende og forstå den verden, de lever i. Velegnet til dette studium er bl.a. kunsten, fordi den giver adgang til et kontemplativt og æstetisk rum, hvori kunstneren kan hengive sig til sine undersøgelser. Fordybelse skaber indsigt, og den kommer til syne i det gode kunstværk. På den måde bidrager kunstneren med viden om verden. Ved at beskæftige sig helhjertet og grundigt med sine motiver bliver kunstneren i stand til at gengive det karakteristiske og særegne. Så vi, der ser på billederne, kan genkende motiverne og opleve, at de ligner nøjagtig det, de forestiller, og samtidigt at de også på et energetisk og æstetisk plan, udvider vores opfattelse af det.

Det karakteristiske ligger i detaljen, det kommer til udtryk i nuancerne – og i kunsten opleves et karakteristikum stærkest, der hvor kunstneren kan skære alt det andet fra og derved skabe et billede, der virker overbevisende, fordi det netop er en forenkling af en lang række komplekse informationer om f.eks. en ko. Kunstnerens opgave er at få øje på detaljerne og at isolere dem, så de står tydeligt frem og dermed peger på det, som er særligt ved enten et dyr eller et landskab. Kun den kunstner, som virkelig har hjertet og tålmodigheden med sig i sit arbejde, kan nå ind til denne substans.

Landskabsstudiet er også centralt hos Anne Østergaard. Her er det det store åbne landskab, der tiltrækker – ved Fjaltring, hvis flade vidder strækker sig mod den yderste klitrække tæt på en af Vesterhavets mere voldsomme strande. I kystnære og bjergrige Lofoten i Norge og på Svalbards snegolde vidder. Det skandinaviske - og især det nordatlantiske landskab, hvor man kan se så langt øjet rækker, fascinerer Anne Østergaard. I Fjaltring maler hun det flade landskab med dets mange nuancer og den høje himmel, køerne og hestene på markerne og skyerne over dem.

Lofoten og Svalbard tager hun til på ugelange ophold i afsondrede kunstnerrefugier, hvor hun møder sjælefrænder og sammen med dem, får mulighed for at tilbringe dagene ude i de store dramatiske og smukke landskaber. Ofte med kulden og fugten bidende i krop og fingre, mens hun kæmper med vandfarven, der fryser og efterlader aftegninger af iskrystaller på papiret.

Ved at inddrage de menneskeskabte figurer i landskabet etablerer Anne Østergaard et abstrakt spædningsfelt mellem de monumentale figurer i naturen og det materielle aftryk civilisationen afsætter i landskabet. Huse, master, anlæg og andet bliver til underspillede og mere forsøgsvisse takter i forhold til de mere larmende og storslåede klange, som bjergmassiver, åbne sletter og skyformationer på himmelen bidrager med på billedfladen. Overfor landskabet er det igen det karakteristiske, som er styrende. Finder kunstneren ikke ind til det, opløser billedet sig i usammenhængende detaljer, der ikke kan sige noget væsentligt om det landskab, det skal forestille. Forgrund, midte og baggrund. Lys og mørke: En bjergformations særegne træk mod himlens lys i øst og tunge mørke skyformationer i vest. Ude i det store landskab må man gå kompasset rundt for at finde fikspunkter, der kan bringe motivet i balance.

Hvis man tror, at akvarellen er lige så let at bruge, som den er nem at bringe med sig, tager man grundigt fejl. For nok er den tilgængelig og ufarlig, så selv et barn kan bruge den, men rent maleteknisk er den til gengæld noget af det sværeste. Akvarellen fordrer et helt særligt temperament, og at det er en livslang proces at lære dens muligheder at kende.

Akvarelmaleri bygger på to grundsten, dels den at papiret udgør den hvide farve. Det vil sige, at man altid maler fra lyst mod mørkt, og at man skal have et stort overblik over sit motiv, før man går i gang, fordi man ikke, som med oliemaling, kan overmale mørke partier med hvid farve, hvis man pludselig opdager, at de er for mørke. Desuden spiller vandet, som man bruger til at smidiggøre og opløse farven med, en stor rolle rent teknisk. Især i den teknik, der kaldes vådt i vådt, hvor papiret også fugtes, inden man begynder arbejdet med motivet. Her er det utroligt vigtigt at kende sit medium, så man kan udnytte, hvorledes farven 'strækker sig', i mødet med det våde papir.

Der er så mange tekniske udfordringer, når man maler med akvarelfarve, og samtidig er netop disse også muligheder, der når akvarellen er skønnest, giver billederne en friskhed, noget florlet, gennemsigtigt og næsten immaterielt. I virkeligheden er det netop disse eminente visuelle kvaliteter, som driver akvarelmalerne til igen og igen at forsøge at ramme netop det punkt, hvor stemning, motiv og medium smelter samme på den mest sublime facon. Akvarelfarvens vandige karakter kan i den grad bidrage med en transparent følsomhed, som ingen anden maleteknik, kan gøre efter. Intet under at impressionisterne også elskede akvarellen!

Vand er følelsernes element, og akvarelmaleriet har derfor det potentiale, at det kan formidle indhold på en følsom og umiddelbar facon. Det kan være en rørende, lidt hjælpeløs kvalitet, når kunstneren har måttet fange indtrykket i hurtige bevægelser. Det kan også have en storladet og næsten mystisk udstråling, når landskabet er overvældende og dramatisk. Når det gælder nature-morte-studier af f.eks. dyrekroppe, kan maleriet være mere nøgternt og naturtro på den ene side og samtidig i kraft af teknikken særlige kendetegn, flygtigt eller skrøbeligt på en måde, som passer til og er respektfuld overfor, det afsjælede dyr, som afbildes.

Kunstneren arbejder der med en bevidsthed om perception, hvilket i praksis betyder at antydningen af noget sine steder, er nok, fordi vores hjerne gerne selv digter det, som mangler. Undersøgelser afslører at øjet og hjernen, er mere fornøjede ved at se på noget, som kræver en aktiv bearbejdning fra beskuerens side, end ved at se på et billede, som ikke aktiverer vores egen viden om tingene, og som derfor heller ikke stimulerer indbildningskraften. Det billede, som ikke er helt 'færdigt', virker ofte mere levende og samtidigt hemmelighedsfuldt på en måde, som er dragende og stimulerende for vores fantasi og evne til at være medskabende i kontakten med det.

Akvarelmaleriet har alle de kvaliteter, som drømme er lavet af. Derfor kan et lille vandfarvebillede virke så stort og stærkt på os, der ser på det. Den umiddelbarhed, som det udstråler, rammer os, og ofte er der småfejl og mangler i billedet, som undskyldes af dets flygtige og hurtige karakter, men som når billedet er godt, netop bidrager med en særlig energi og intensitet. Akvarel er øjeblikkets medium. Den giver kunstneren muligheden for at arbejde hurtigt og spontant. Når billedet lykkes, kan beskueren mærke spontaniteten og se bevægelsen i det. På den måde formidles øjeblikkets helt særlige karakter

Vores forbundenhed med naturen bliver aldrig ligegyldig for os. Det er banalt og samtidig ladet og fyldt med bevidsthed og energi, der rækker langt ud over den enkelte situation og det enestående møde. Anne Østergaard er fascineret af det, og hun bruger akvarellen til at bringe nærheden og det betimelige ind i beretningen om det store monumentale landskab, som både bjergtager og skræmmer os: Her kan vi opleve en berusende omnipotens på den ene side, og på den anden side kan vi føle os sårbare og aldeles ubetydelige i forhold til naturens kraft og uendelige perspektiv.

Som kunstner må man vælge den vej og det udtryk, som harmonerer bedst med ens personlighed og livsanskuelse. Anne Østergaard har med årene, lært sig alle akvarellens discipliner, og for hende er det naturligt at vælge akvarelfarven, når hun beskæftiger sig med naturens motiver. Hun giver os sine billeder af dyr og landskaber, fordi hun kan mærke forbindelsen og ved, at den til stadighed, er væsentlig for det at være menneske.